

УДК 37.035.4

Н. О. Ткачова, Лун Фен

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФРАНЦІЇ ТА КНР

© Ткачова Н. О., 2017

<http://orcid.org/0000-0002-1892-9200>

© Лун Фен, 2017

<http://orcid.org/0000-0002-8192-2781>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1117048>

У публікації визначено, що в умовах розбудови України як правової держави, модернізації її політичної системи на засадах демократичних цінностей значно зростає актуальність проблеми формування політичної культури студентів вищої школи. Під час організації цього процесу в нагоді можуть стати актуальні для сьогодення теоретичні ідеї та практичний досвід з окресленої проблеми науковців і викладачів, які працюють у вищій школі в різних країнах світу. Зокрема, значний інтерес у цьому плані мають напрацювання педагогів Франції та КНР. У статті доведено, що в державах під впливом різних чинників сформувалися принципово різні моделі формування політичної культури студентів вищів, проте кожна з них може достатньо ефективно функціонувати в межах певної політичної системи. Зокрема, модель формування цієї культури у французьких студентів реалізується на засадах західноєвропейських цінностей та передбачає гетерогенність і варіативність у змісті політичної самосвідомості та норм політичної поведінки особистості. На відміну від Франції, модель формування політичної культури студентів у КНР зорієнтована на засвоєння майбутніми фахівцями традиційних китайських соціально-політичних цінностей, оволодіння молодими людьми зразками політичних дій, формами політичної поведінки, які сприяють збереженню існуючої політичної системи.

Ключові слова: політична культура, студент, вищий навчальний заклад, Франція, КНР, модель.

Ткачова Н. О., Лун Фен Сравнительная характеристика модели формирования политической культуры студентов высших учебных заведений во Франции и КНР

В публикации определено, что в условиях развития Украины как правового государства, модернизации ее политической системы на основе демократических ценностей значительно возрастает актуальность проблемы формирования политической культуры студентов высшей школы. При организации этого процесса могут стать полезными актуальные для настоящего времени теоретические идеи и практический опыт по

обозначенной проблемы ученых и преподавателей, работающих в высшей школе в разных странах мира. В частности, значительный интерес в этом плане имеют наработки педагогов Франции и КНР. В статье доказано, что в государствах под влиянием различных факторов сформировались принципиально разные модели формирования политической культуры студентов вузов, однако каждая из них может достаточно эффективно функционировать в пределах определенной политической системы. В частности, модель формирования этой культуры у французских студентов реализуется на основе западноевропейских ценностей и предусматривает гетерогенность и вариативность в содержании политического самосознания и нормах политического поведения личности. В отличие от Франции, модель формирования политической культуры студентов в КНР ориентирована на усвоение будущими специалистами традиционных китайских социально-политических ценностей, овладение молодыми людьми образцами политических действий, формами политического поведения, которые способствуют сохранению существующей политической системы.

Ключевые слова: политическая культура, студент, вуз, Франция, КНР, модель.

Tkachova N., Long Feng. Comparative characteristics of the model for the formation of the political culture of students in higher educational institutions in France and China

In the conditions of Ukraine's development as a legal state, the modernization of its political system on the basis of democratic values, the relevance of the problem of forming the political culture of students in higher education is growing significantly. During the establishment of this process, actual theoretical ideas and practical experience on the identified problem of scientists and teachers working in higher education in different countries of the world can become essential in this case. In particular, the teachers of France and China have considerable interest in this regard.

France is one of the most developed European countries. In this state there is a tendency to a pluralistic type of political socialization, which is characterized by the indirect nature of the interaction between the citizen and the government, the existence of a significant number of diverse subcultures where the primary socialization of a person is taking place. A common phenomenon for France is to strikes, to have political protests in which a significant number of as ordinary citizens as well-known political figures usually participate. Corporatization and cultural and religious diversity of the French society have caused the background for the absence of complete system of political socialization for the individual in the state. Instead, the political socialization of people is realized by involving them to know and master the values of the social group to which they belong.

The revealed characteristics of France's socio-political development have a significant influence on the students' process of forming the political culture in French universities. As it is identified in the study, the leading place in this process is

occupied by youth public organizations and other informal student associations, student councils, interim commissions and discussion groups which set up to perform specific tasks. The most important problems are discussed at the general meeting (assemblies).

As it's determined in the study, the majority of French students actively participate in the socio-political life of the country, the struggle for their rights, liberties and, in general, for democratic transformations in society, to show a highly socio-political activity. However, the manifestation of youth maximalism often causes the collision between young people and the police or the further conflicts with the administration of universities. At the same time, it should be prospered that in France the process of formation of political culture of high school students occurs during the process of active socio-political activity, which encourages young people to realize responsibility for their public words, behavior and actions, and what is more important for further consequences.

Comparing the model for the formation of the political culture of high school students in France and China, it should be noted that they are fundamentally different. The formation of political culture in China occurred under the significant influence of ancient Chinese doctrines and philosophical and religious views. At the same time in China, according to the new demands of modern society, the transformation of the political system is taking place, which, in particular, is manifested in the further development of the political culture of citizens. The centerpiece in it takes those values and attitudes which ensure the preservation of the existing political system.

The organization and content of educational work aimed at forming the political culture of students in Chinese universities and is fully consistent with the state strategy for the modernization of the political system in China. Leading role in this process is carried out by organizations and youth associations. One of the effective ways of forming a political culture of student youth in China is its involvement in the work of student self-government bodies. However, unlike the Western European countries, all important decisions should be coordinated with Chinese university leaders and representatives of the university administration and party management bodies. In general, the process of shaping the political culture of Chinese students is directly aimed at educating future specialists as politically aware and active citizens who share traditional sociopolitical values of Chinese people and make intensive efforts to improve their well-being.

In the conditions of European integration of Ukraine, the greatest interest for Ukrainian educators lies under the experience of the formation of political culture in French universities. However, we believe that it is also appropriate at the same time to study carefully and to use creatively the certain valuable developments in the field of political education of both Chinese scientists and practitioners.

Key words: *political culture, student, university, France, China, model.*

Постановка проблеми. *В умовах розбудови України як правової держави, модернізації її політичної системи на засадах демократичних цінностей значно зростає актуальність проблеми формування політичної культури студентів вищої школи, які в майбутньому мають стати рушійною силою прогресивної трансформації всіх царин життєдіяльності суспільства. Визначаючи роль і місце цієї культури в житті окремої особистості та суспільства загалом, І. Волощук уточнює, що цей феномен виконує багато важливих функцій: виражає, реалізовує узгоджене й динамічне функціонування політичної системи шляхом формування й закріплення в суспільній свідомості соціально значущих цінностей, настанов, цілей, норм поведінки; сприяє розвитку індивіда як суб'єкта політичних відносин тощо [11, с. 195–196].*

Аналіз актуальних досліджень. У сучасній науковій думці значна увага приділяється висвітленню різних аспектів проблеми формування політичної культури студентів вищої школи. Так, суть, структура та функції політичної культури визначено в дослідженнях таких учених, як М. Амелін, Р. Бауер, Гао Фан, Д. Гарднер, Д. Горер, Р. Корр, Фан Нінь, Чжао Мен та ін. Питання співвідношення феноменів культури і політики розкрито в працях Г. Алмонда, Р. Даля, Г. Карнаух, Ю. Павлова, Ч. Фостера та ін. Педагогічні аспекти формування політичної культури особистості висвітлено в наукових роботах С. Ткачова, Тен Веньфана, С. Плахотнюка, Л. Топчія, В. Чепурної, В. Щегорцева та ін.

Слід відзначити, що на сучасному етапі модернізації системи формування політичної культури студентів українських вишів у нагоді можуть стати актуальні для сьогодення теоретичні ідеї та практичний досвід з окресленої проблеми науковців і викладачів, які працюють у вищій школі в різних країнах світу. Зокрема, значний інтерес у цьому плані мають напрацювання педагогів Франції та КНР. Однак під час проведення дослідження з'ясовано, що порівняльну характеристику моделей формування політичної культури студентів у вишах зазначених країн недостатньо повно висвітлено в науковій літературі.

Мета статті – схарактеризувати результати порівняльного аналізу моделей формування політичної культури студентів вищих навчальних закладів у Франції та КНР.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеризуючи модель формування політичної культури студентів вищих навчальних закладів у Франції, слід відзначити, що ця держава є однією з найбільш розвинених європейських держав, яка відома у світі як «колиска трьох революцій». Її розвиток відбувається в умовах дії законів ринкової економіки, проте при існуванні достатньо сильної системи соціального захисту населення. У Франції переважає плюралістичний тип політичної соціалізації, якому властивий опосередкований характер взаємодії громадянина та влади, наявність значного числа різнорідних субкультур, де проходить первинна соціалізація людини. Водночас домінування в суспільстві цінностей ліберальної цивілізації (свобода, приватна власність, індивідуалізм, права людини, демократія, плюралізм тощо) є надійним підґрунтям для досягнення в політичній взаємодії консенсусу між представниками різних політичних субкультур [7; 10].

Відзначимо, що главою держави у Франції є президент, а законодавчу владу здійснює парламент, який складається з двох палат: Національних зборів та Сенату. Характерною особливістю політичної системи Франції є тісна співпраця парламенту й органів місцевого самоврядування, причому в цій державі активно заохочується поява нових форм їх діяльності. Водночас фахівці констатують існування значних суперечностей між діяльністю представників центральної й місцевих влад. Тому поширеним явищем для Франції є проведення різних страйків, політичних протестів, в яких зазвичай бере участь значна кількість як пересічних громадян, так і відомих політичних діячів [1; 3; 9].

Важливо також зазначити, що французи пишаються своєю героїчною історією, проте в останні десятиріччя в більшості з них спостерігається помітне падіння інтересу до так званої «революційної політичної культури», а різноманітні радикальні доктрини й ідеології сприймаються взагалі негативно. З урахуванням наявних змін французькі політологи взагалі висловлюють припущення, що в недалекому майбутньому дихотомія поділу політичних сил на «правих» і «лівих» може взагалі зникнути [1; 3; 7].

Крім того, у сучасній Франції загалом знижується інтерес до діяльності політичних партій. Тому більшість французів під час голосування на виборах ураховує не стільки належність кандидата до певної партії, ідеологічний курс якої вони підтримують, скільки результати власного аналізу реальної діяльності політиків, а саме – чи сприяє діяльність конкретного претендента на визначену

посаду покращенню повсякденного життя людей з ближнього кола виборця, створенню сприятливих передумов для задоволення їхніх особистих інтересів та прагнень. На формування політичних позицій, уподобань людей переважною мірою теж впливають не преса, телебачення чи зміст передвиборчих програм провідних політичних діячів, а реальне економічне становище громадянина. Унаслідок цього причиною зміни політичної позиції пересічного француза, як правило, є не переконливі виступи того чи іншого політика, а реальні економічні й політичні події, які відбулись за його ініціативи й участю та зумовили позитивні зміни в житті ближнього оточення цієї людини. Значна кількість французів також переконана, що замість надання підтримки тим чи іншим політичним партіям громадянам доцільніше створювати різні непартійні організації, асоціації та об'єднання за інтересами, які зможуть більш ефективно відстоювати інтереси своїх членів [9; 10; 12].

Як встановлено під час проведення наукових розвідок, корпоративність і культурно-релігійна неоднорідність французького суспільства стали причиною того, що в державі відсутня цілісна система політичної соціалізації особистості. Замість того політична соціалізація людей реалізується шляхом залучення їх до опанування цінностей тієї соціальної групи, до якої вони належать. Крім того, створення позитивної психологічної установки молоді на владу ускладнюється тим, що у Франції політичне і громадянське суспільство чітко розділені, а їх взаємовідношення регулюється нормативними документами правової держави [2; 10].

Як відзначає Г. Оврах, сучасна соціально-політична обстановка у Франції зумовила виокремлення в процесі розвитку політичної соціалізації її громадян дві основні тенденції, які, з одного боку, значною мірою суперечать між собою, а з іншого боку – доповнюють одна одну. Перша з них, будучи наслідком поглиблення процесу демократизації французького суспільства, проявляється в розширенні можливостей участі кожного громадянина в політичному житті держави, підвищенні загальної обізнаності населення щодо діяльності владних структур, широкому залученні в політичні події представників тих верств населення, які раніше відрізнялись політичною пасивністю. З іншого боку, у французькому суспільстві спостерігається зростання політичної апатії, відчуження, невіри людей, що є наслідком загального падіння життєвого рівня громадян, краху багатьох їхніх ідеалів та очікувань [10, с. 14].

Зауважимо, що виявлені особливості суспільно-політичного розвитку Франції значною мірою впливають на процес формування політичної культури студентів французьких вишів. Як з'ясовано в дослідженні, провідне місце в цьому процесі займають молодіжні громадські організації та інші неформальні студентські об'єднання, студентські ради, тимчасові комісії, дискусійні групи, які створюються для виконання конкретних завдань. Серед найбільш відомих студентських організацій можна назвати такі: Національна спілка студентів Франції (UNEF), Національна спілка ліцеїстів (UNL), Незалежна демократична організація ліцеїстів (FIDL) тощо. Певна частина студентів є членами різних політичних партій, однак у цілому можливість членства в цих об'єднаннях особливого інтересу в молоді не викликає. Студентські об'єднання у Франції вирішують різного рівня завдання. Найбільш важливі проблеми обговорюються на загальних зборах (асамблеях), на яких студенти разом з викладачами можуть, наприклад, прийняти рішення про початок університетського страйку та блокаду університетського будинку, проведення масових політичних акцій і маніфестацій тощо [3; 13].

Як визначено в дослідженні, більшість французьких студентів бере активну участь у соціально-політичному житті країни, боротьбі за свої права, свободи й взагалі за демократичні перетворення в суспільстві, тобто проявляє високу соціально-політичну активність. Однак демонстрація юнацького максималізму нерідко стає причиною зіткнення молодих людей з поліцією або розгортання конфліктів з адміністрацією вишів. Водночас слід позитивно відзначити, що у Франції процес становлення політичної культури студентів вищої школи відбувається в процесі активної суспільно-політичної діяльності, що спонукає молодих людей до усвідомлення відповідальності за свої публічні слова, поведінку й дії, а головне – за їх наслідки.

Зіставляючи модель формування політичної культури студентів вищої школи у Франції та КНР, слід відзначити, що вони принципово відрізняються між собою. Як відомо, становлення політичної культури в Китаї відбувалось під значним впливом різних старокитайських доктрин (конфуціанство, даосизм, буддизм тощо) та філософсько-релігійних поглядів. Специфіку змісту цього соціально-культурного феномена визначає також те, що впродовж тисячоліть його розвиток відбувався значною мірою ізольовано від інших центрів світової цивілізації, причому основними цілями політичного виховання молоді в Китаї

було формування в людині покори своїй долі та звичок дотримуватися існуючих в суспільстві норм поведінки для представників своєї верстви. Вважалось, що це є необхідною передумовою для досягнення гармонії в суспільстві.

Важливою особливістю культурного розвитку Китаю є те, що стародавні соціально-політичні ідеї значною мірою наклали свій відбиток на зміст його сучасної політичної культури. Зокрема, більшість китайців вважають абсолютно природним не втручатись у дії представників державної влади, щоб не зруйнувати існуючу в суспільстві стабільність. До теперішнього часу збереглись також такі традиційні ознаки політичної культури громадян, як відданість державі в особах представників центральної влади й високий рівень громадянської свідомості. Водночас важливо відзначити, що в КНР відповідно до нових запитів сучасного суспільства відбувається трансформація політичної система, що зокрема проявляється в подальшому розвитку політичної культури громадян, причому центральне місце в ній займають ті цінності, установки, які забезпечують збереження існуючої політичної системи [6; 8].

Як визначено, представники державної влади пов'язують процес політичних перетворень у КНР на створення сприятливих економічних, правових, культурних умов для поступового залучення широких народних мас до управління державою. Реформування політичної системи в КНР здійснюється поступово, без різких змін внутрішньополітичного й зовнішньополітичного курсів, що повністю узгоджується із сформульованим відомим китайським політиком Чень Юнем таким принципом розвитку держави: «Переходити річку, нащупуючи каміння». При цьому державні китайські лідери категорично виступають проти прискореної політичної модернізації на основі впровадження західних демократичних цінностей, ідею про необхідність якої їм наполегливо намагаються нав'язати західні держави на чолі з США [8; 14].

Зазначимо, що організація та зміст виховної роботи, спрямованої на формування політичної культури студентів китайських вишів, повністю узгоджується з державною стратегією модернізації політичної системи в КНР. Провідну роль у цьому процесі виконує Китайський союз комуністичної молоді – провідна молодіжна організація в країні, що діє при Комуністичній партії Китаю (КПК) і об'єднує в своїх рядах близько 70 млн членів. Крім того, у КНР діє багато інших молодіжних організацій та молодіжних об'єднань (Всекитайська федерація студентів, Всекитайська християнська асоціація молодих людей,

Всекитайська асоціація молоді доброї волі тощо), які теж тією чи іншою мірою забезпечують формування політичної культури студентської молоді.

Зокрема, одним з ефективних способів формування політичної культури студентів у КНР є залучення їх до роботи органів студентського самоврядування, які беруть активну участь в організації навчально-виховного процесу вишу. Наприклад, студентські комітети організують суспільно корисну діяльність студентів (прибирання міста, волонтерський рух тощо) і роботу клубів за інтересами, проводять мітинги, національні свята, професійні конкурси тощо. Однак, на відміну від західноєвропейських країн, усі важливі рішення китайські студентські лідери мають узгоджувати з представниками вишівської адміністрації та органів партійного управління [4; 5].

Отже, процес формування політичної культури китайських студентів здійснюється під керівництвом викладачів та представників адміністрації вишу, партійних і комсомольських комітетів, профсоюзних та інших організацій. Цей процес спрямовується на виховання майбутнього фахівця як політично обізнаного й активного громадянина, який поділяє традиційні стійкі соціально-політичні цінності китайського народу та прикладає інтенсивні зусилля задля поліпшення його благополуччя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі викладеного можна зробити висновок, що в державах під впливом відповідних історичних, *соціальних*, економічних, *політичних* та інших чинників сформувалися принципово різні моделі формування політичної культури студентів вишів, проте кожна з них може достатньо ефективно функціонувати в межах певної політичної системи. Зокрема, модель формування цієї культури у французьких студентів реалізується на засадах західноєвропейських цінностей та передбачає гетерогенність і варіативність у змісті політичної самосвідомості та норм політичної поведінки особистості. На відміну від Франції, модель формування політичної культури студентів у КНР зорієнтована на засвоєння майбутніми фахівцями традиційних китайських соціально-політичних цінностей, оволодіння молодими людьми зразками політичних дій, формами політичної поведінки, які сприяють збереженню існуючої політичної системи.

Очевидно, що в умовах європейської інтеграції України більший інтерес для українських педагогів становить досвід формування політичної культури французьких студентів. Проте вважаємо, що водночас доцільно також ретельно

вивчати та творчо використовувати певні цінні доробки в галузі політичного виховання і китайських педагогів. Адже економічний ривок, що спостерігається в останні роки в Китаї, зайняття цією державою місця однієї з найбільш впливових країн світу зумовлюється багатьма різними причинами, у тому числі й добре виваженою політикою в галузі формування політичної культури студентської молоді.

У подальшому дослідженні планується більш докладно визначити та схарактеризувати, які теоретичні та практичні напрацювання французьких і китайських педагогів у галузі формування політичної культури майбутніх фахівців доцільно творчо використовувати в навчально-виховному процесі українських вищих навчальних закладів.

Література

1. Elgie R. France: Presidential Leadership / R. Elgie // Elgie R. Political Leadership in Liberal Democracies. L., 1995. P. 51–52.
2. Martin E. Formation et composantes du sentiment national // Cosmopolitiques Par., 1990. N16
3. Morder R. La création d'une union nationale d'étudiants : le cas français, de l'exception au modèle ? // *Matériaux pour l'histoire de notre temps*. 2007. 2 (№ 86). P. 60–72.
4. 加强大学生的文化修养是高校人才培养模式改革的重要任务
福建师范大学教育科学与技术学院 陈琪欣, 黄光扬 *高教研究 – 青春岁月*, 2013年08期.221–222页.
5. Бай Мэй. Студенческое самоуправление как фактор демократизации в образовательном пространстве Китая // *Актуальные проблемы современности : матер. 3-й междунар. научно-практ. конф. «Альтернативный мир»*. Благовещенск, 2007. Вып. 2. С. 3–7.
6. Ван Сюй. Особенности политической культуры Китая // *Общество. Среда. Развитие*. 2016, № 3. С. 57–62.
7. Ворона П. В. Особливості партійної системи у Франції в контексті її розвитку в Україні // *Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Х.*, 2009. Вип. 1 (24). С. 432–440.
8. Мельников А. П. Политическая культура Китая // *Весн. Брэсц. ун-та. Сер. 1, Філософія. Паліталогія. Сацыялогія*. 2012. № 1. С. 76–81.

9. Мельников А. П., Сокол С. Ф. Политическая культура в жизни общества. Минск, 2011. 262 с.
10. Оврах Г. П. Политология. Владивосток, 2000. 149 с.
11. Поліщук І. О. Політична культура: дефініція, структура та функції // Вісник Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. 2013. № 3. С. 194–196.
12. Скок Н. В. Национальные модели политической культуры. Могилев, 2001. 232 с.
13. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / под общ. ред. : В. С. Бакирова, Н. И. Сазонова. Х., 2005. 592 с.
14. Шарко С.В. Культурно-идеологический аспект в современной политике Китая // Ориентиры. 2010. № 6. С. 146–158.